

Joris Diels - foto's Ludo Hellema

Joris Diels

in de bedding van de traditie

Joris Diels is een legende. Oudere theaterbezoekers spreken nog enthousiast over zijn werk. Maar Diels is ook een omstreden figuur. Marianne Van Kerkhoven en Alex Mallems hadden een lang gesprek met Diels, in zijn woning in Den Haag.

Joris Diels praat in een niet te stuiten vloed, ervan bewust dat hij met dit gesprek een stukje geschiedenis schrijft en daarom zeer bekommerd om dat zo nauwkeurig mogelijk te doen. In fragmenten uit zijn verhaal geven we een beeld van deze theaterman en van de periode van het Vlaamse theater die hij ingrijpend bepaald heeft.

Joris Diels werd geboren in 1903 in Antwerpen, waar hij samen met o.m. zijn broer, de musicus Hendrik Diels (1901-1974) en met Karel Albert (de latere componist van het Vlaamse Volkstoneel) aan de normaalschool studeerde. Pas afgestudeerd als onderwijzer, trekt hij naar Parijs om zich op de hoogte te stellen van wat er in het theater gebeurt: een voor die tijd uitzonderlijke démarche. Hij ziet er o.m. voorstellingen van Copeau's Vieux Colombier en wordt daarbij "getroffen door de buitengewone verzorging, de discipline die er heerste in alle opzichten." Diels wordt actief in het theater als recensent van het tijdschrift Kunstleven, waarin hij o.m. de toen gevierde actrice Mina Dilis-Beersmans kraakt.

In 1922 solliciteert de negentienjarige Diels bij Dr. Jan Oscar De Gruyter die toen pas directeur van de KNS te Antwerpen was geworden. De

Gruyter raadt hem aan eerst zijn sporen te gaan verdienen in een amateurgroep. Joris Diels: "Maar ik was een zeer hoogmoedige jongeman en ik vond dat beneden mijn waardigheid." De Gruyter suggereert ook de toneelklas in het 'Conservatoire'. Joris Diels: "Ik zei het niet hardop maar ik dacht, bij die oude pruiken! Dat waren toen de zeer eerbiedwaardige mevrouw Dilis-Beersmans en Louis Bertriyn voor wie ik daarna het grootste respect heb gekregen. Toen heb ik, nog voor ik naar het leger ging, in 1923 dacht ik, het Vlaamse Kamertoneel opgericht, met een paar mensen van de normaalschool: Jeanne Laroché, Julia Liechtenstein, René Bergen, Raoul Clemeur en Karel Albert, die zijn eerste toneelmuziek schreef bij *De vrolijke dood* aan Erreinov. Met het Kamertoneel wou ik alleen maar mijn eigen voortreffelijkheid tonen aan Dr. De Gruyter. Alleen daarom richtte ik het op."

Het repertoire van het Kamertoneel (Goerg Kaiser, Anton Tsjechov, Oscar Wilde en ook een nieuwe naam, Nikolai Evreinov) verschilt amper van wat men elders speelt, allemaal klein bezette stukken. De Gruyter komt niet naar het Kamertoneel kijken, maar via een aantal acteurs (Jan Cammans, Jeanne De Coen) vangt hij een en ander op. Een

tweede sollicitatie wordt met meer succes bekroond. Diels wordt in de KNS aangeworven als beginnend acteur én hulptoneelmeester, een combinatie die hem een loon oplevert dat dat van onderwijzer evenaart. Nog voor hij zijn eerste seizoen (1925-26) aanvat, wordt hij door De Gruyter uitgenodigd om mee naar Valkenburg te gaan, het vakantieoord waar de KNS-acteurs in de zomermaanden zes weken lang vertoningen geven. Diels speelt er, naast Remi Angenot de tweede wachter in *Starkadd*, en de koning van Frankrijk in *Koning Lear*. Charles Gilhuys, die door Diels beschreven wordt als "een zeer fijn artiëst, wel een beetje een labiele persoonlijkheid en niet zeer ijverig," vraagt hem zijn partij van Lodewijk in Langendijks *Het Wederzijds Huwelijksbedrog* over te nemen. De Gruyter speelt zelf de rol van Karel in deze voorstelling. Joris Diels: "Onder de ogen van mijn toekomstig directeur had ik daar even een grote rol neergelegd. Het resultaat was dat ik nooit een brief heb moeten opbrengen, nooit heb moeten zeggen 'Mevrouw, de koets staat voor' of 'Mevrouw, u kunt aan tafel gaan', dat is me allemaal gespaard gebleven. Het is allemaal vrij snel gegaan, ik heb veel geluk gehad in mijn carrière."